

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Одним з пріоритетних завдань, що покладаються на місцеву владу, є створення прозорої системи прийняття рішень з питань, що стосуються бюджету. Про доцільність відкритості бюджетного процесу та залучення громадян до формування і реалізації бюджетної політики свідчать численні наукові дослідження та широкий зарубіжний досвід. При цьому необхідність участі населення в ньому обумовлена тим, що в сучасному суспільстві головне призначення бюджету полягає у фінансовому забезпеченні найважливіших потреб громадян. Тому врахування пріоритетів і вподобань населення є невід'ємною частиною бюджетних процедур. Прозорість бюджету дозволяє громадськості, й особливо її соціально активній частині, мати уяву про складність та альтернативи бюджетних рішень і впливати на органи влади, активно захищаючи свої громадянські права. Якщо бути більш точним, то прозорість:

- дозволяє кожному громадянину розуміти мову і дані бюджету, а також бачити послуги, виконані за рахунок зібраних податків;
- дає можливість представникам влади керуватись громадською думкою при прийнятті остаточних бюджетних рішень;
- дозволяє відслідковувати якість бюджетних рішень на стадії прийняття та слідкувати за їх виконанням;
- зміцнює довіру населення до місцевих органів влади, тому що розуміння дій влади є передумовою громадської підтримки;
- сприяє поліпшенню соціальної політики і розподілу коштів бюджету.

При цьому прозорість фінансової операції має бути досягнута на всіх стадіях її реалізації. Стосовно бюджетного процесу, це є участь громадськості в розробці напрямів соціально-економічного розвитку країни, регіону, території; участь громадськості та науковців у підготовці проектів бюджетів; обговорення проектів бюджетів; доступ населення до інформації з питань бюджету й витрачання бюджетних коштів на всіх рівнях і в усіх ланках бюджетної системи.

Основними напрямками прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні є:

1. Узгодження позиції влади щодо напрямків використання бюджетних коштів.
2. Підвищення довіри громадян до влади та її підзвітність суспільству.

3. Посилення дієвості контролю за бюджетним процесом.

4. Збільшення відповідальності влади перед громадою.

Основні законодавчі акти, які регламентують участь громадян в державному управлінні, це:

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.), який визначає важливість залучення громадськості, зазначаючи що громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад;

Бюджетний кодекс України (2010 р.), який встановлює, що одним із принципів бюджетної системи є принцип публічності та прозорості, який передбачає інформування громадськості з питань складання, розгляду, затвердження, виконання державного та місцевих бюджетів, а також контролю за виконанням державного бюджету та місцевих бюджетів.

Значну увагу питанню забезпечення прозорості в бюджетній сфері приділяє Міжнародний валютний фонд. Виходячи з рекомендацій цієї організації, можна сформулювати низку принципів, дотримання яких дає змогу досягнути належного рівня прозорості бюджетного процесу: чіткість розподілу функцій і обов'язків між учасниками бюджетних відносин; доступність інформації; забезпечення високої якості даних; відкритість бюджетного процесу. Оприлюднена фінансова інформація має бути точною, достовірною, методологічно обґрунтованою, зручною для використання, достатньо повною та придатною для проведення фіскального аналізу.

Існує цілий комплекс інструментів для покращення прозорості бюджету, найголовніші з них такі:

1. ЗМІ, які приймають участь у всіх обговореннях та зустрічах з бюджетних питань, мають доступ до бюджетних документів, які не заборонені законом.

2. Підготовлена інформація, т. б. інформація про проекти або збірки «Коротко про бюджет», в яких у доступній формі наводяться основні позиції рішень про бюджет, підсумовуються доходи і видатки.

3. Громадські слухання – як пряме залучення громадян до процесу прийняття рішень, що гарантує кращу поінформованість населення. Крім того, таким чином місцевий уряд може дізнатись думку своїх громадян про проекти місцевих бюджетів та взяти до уваги їх коментарі.

4. Зустрічі – акцент робиться на вирішенні конкретного питання (наприклад, план розвитку міста, села), дає можливість обговорити детально питання та одразу побачити ставлення громадян та отримати їхні коментарі з проблеми, а також критичні зауваження, факти і думки.

5. Список громадських думок виборців – збір інформації про народне ставлення до певної проблеми.

6. Дорадчі комітети – зустрічі з групою людей, які постійно представляють територіальну громадськість, або з робочою групою по вирішенню конкретного питання.

Отже, дотримання принципу публічності та прозорості на практиці є запорукою надійності бюджету, оскільки це забезпечує довіру громадськості до державної бюджетної політики, сприяє збільшенню надходжень до бюджетів різних рівнів, посилює ефективність державного та громадського контролю над державними фінансами.

Також бюджетна прозорість дає громадянам змогу відчутти себе повноправними споживачами максимального рівня суспільних послуг в обмін на сплачені податкові платежі. Іншими словами, в умовах доступності та прозорості фінансової інформації громадськість здатна самостійно контролювати ефективність виконання функцій державою, а тому такий контроль є засобом впливу громадян на власну державу, дозволяє їм на практиці здійснювати народне волевиявлення, яке і є проявом демократії.

Гарантією успішності заходів з покращення прозорості та відкритості бюджетного процесу на місцевому рівні є досягнення високого ступеня довіри громадян до місцевої влади. При цьому створення ефективної системи прийняття рішень з питань бюджету вдасться забезпечити тільки тоді, коли в ній будуть зацікавлені усі члени територіальної громади, коли вони будуть усвідомлювати, що місцева влада працює для них, а кожна їх пропозиція чи зауваження будуть розглянуті, обговорені й враховані при складанні, розгляді та затвердженні бюджету. Розв'язання даної проблеми має лежати в основі вдосконалення системи місцевого самоврядування.

Література:

1. Публічність та прозорість бюджетного процесу – ознака демократичного розвитку країни. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/4992> (дата звернення 10.10.2018).
2. Голос громадськості : аналітичний звіт №3. Участь громадськості у формуванні бюджетів в Україні: поточна практика та рекомендації щодо її розширення. К., 2010. 72 с.
3. Волохов О. С. Прозорість бюджету як запорука розвитку демократії в Україні. Наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту. Серія: Юриспруденція. 2013. №6-2. Т. 1. С. 96–100.